
ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ІДЕЙ ІВАНА ОГІЄНКА ЯК ПИСЬМЕННИКА, ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦЯ, ПУБЛІЦИСТА

УДК 82.09(477)(092)+378.4(477.43-21)КПДУУ
DOI: 10.32626/2309-7086.2022-19.80-89

Ніна Бернадська

ORCID 0000-0001-9217-2229

*доктор філологічних наук, професор
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ЛЕОНІД БІЛЕЦЬКИЙ І КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ. ДО 140-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ НАУКОВЦЯ Й ОРГАНІЗАТОРА ОСВІТИ

У статті узагальнено роль Леоніда Тимофійовича Білецького (1882-1955) в становленні Кам'янець-Подільського державного українського університету, в якому він працював приват-доцентом, а також виконував обов'язки декана й проректора. Джерелом інформації стали переважно його спогади, які побачили світ лише у 2013 році. Проаналізовано формування україноцентричної позиції цього вченого, його становлення під впливом наукових ідей та діяльності В. Перетца. Кам'янецькі сторінки біографії Л. Білецького окреслено як стартовий майданчик для подальшої наукової та навчальної роботи літературознавця. Також у загальних рисах охарактеризовано вектори наукової діяльності вченого.

Ключові слова: Леонід Білецький, його наукова та навчально-організаційна робота, Кам'янець-Подільський державний український університет як національний проєкт.

Постановка проблеми. Незаперечною є проста істина: навчальний заклад – це, найперше, особистості, які його творять. Такою непересіч-

ною особистістю був і відомий літературознавець, організатор науки й освітнього процесу, громадський і політичний діяч Леонід Тимофійович Білецький (1882-1955).

Його головні життєві віхи визначаються такими географічними координатами: черкашанин (народився у 1882 році на Уманщині), киянин (навчався в університеті святого Володимира), кам'янчанин (працював у Кам'янець-Подільському державному українському університеті приват-доцентом, деканом, проректором), далі – людина світу, яка з вимушених обставин мандрувала з країни в країну, у такі міста, як Прага, Ульм, Вінніпег. У Канаді й завершився земний шлях науковця.

Треба віддати належне викладачам і студентам Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, які з великою ретельністю і науковою виваженістю популяризують як дослідницькі здобутки, так і подільські сторінки біографії Л. Білецького. Найперше варто згадати напрацювання професора історії О. Завальнюка, який на основі спогадів, матеріалів тогочасної періодики, а також документів із Кам'янець-Подільського міського державного архіву детально дослідив кам'янецькі сторінки біографії ученого [4]. Промовисто, що й студентка факультету української філології і журналістики Р. Гадюк долучилася до вивчення й уточнення деяких фактів біографії вченого [3]. О. Чеканська проаналізувала погляди Л. Білецького як педагога, психолога саме на етапі його праці в стінах Кам'янець-Подільського державного українського університету [7]. Не можна не згадати і про унікальні (без перебільшення) спогади самого Леоніда Білецького [2], які підготував до друку та видав, оздобивши вступною статтею та іменним покажчиком, В. Адамський.

Мета дослідження – оглянути кам'янецькі сторінки біографії відомого вченого, закцентувавши на них як на своєрідному майданчику для становлення Л. Білецького – дослідника української літератури, організатора навчального процесу й науки у цьому виші. Відтак об'єкт вивчення – спогади вченого, які вперше побачили світ у 2013 році, хоча, на думку В. Адамського, їх написання завершено у 1926 році [2, с.23].

Виклад основного матеріалу. Ці спомини незавершені, однак унікальні, бо з них яскраво постає – у значних досягненнях та драматичних зламах – доба національно-визвольних змагань 1917-1920 років. Вона осягається крізь своєрідний фокус – освітній, україноцентричний, коли національна еліта розуміла, що здобуття знань із різних наук – це основа основ майбутнього незалежної української держави. Власне, «героями» споминів виступає не стільки особа їхнього автора, який як ретельний літописець занотовує етапи становлення Кам'янець-Подільського державного українського університету, а сам університет.

Цікавими є і згадки Л. Білецького про місто, в якому він ніколи до того не був, але «від багатьох чув про Кам'янець як про гарне своєю розпологою місто» [2, с.126]. Із великою теплотою він пише про своє перше знайомство з ним (а це сталося 1 вересня 1918 року): «...передо мною відкрився старий Кам'янець, який своєю скупченістю старих давніх будинків, більшою кількістю куполів собору, костела і турецького мінарету ... зробив на мене дуже гарне вражіння» [2, с.126]. Захопила Леоніда Тимофійовича і навколишня

природа, особливо річка Смотрич, хоч і маленька, але живописна, бо творила «усю красу краєвиду» [2, с.129]. Він детально описує цю мальовничу картину ніби мазками живописця: «Уявіть собі глибочезне і широке провалля, що дугою чи кругом охоплює старе місто, а внизу його річка, по березі якої то з одного, то з другого боку розкидані маленькі будиночки, хатки, а вгору прямовісно підіймалися кам'яні стіни провалля на метрів 50; в середині над проваллям місто, а на другому боці на зовні півкругом зеленим клином тягнувся бульвар і з обох боків губився десь за будинками» [2, с.129]. Особливо ж здивували Леоніда Тимофійовича, як він пише, «петельки» річки Смотрич – повороти течії, які робили навколишній пейзаж неповторним і незабутнім. Вразила вченого і «жива архітектурна історія кількох століть і живих свідків бурхливої історії м[іста] Кам'янця» [2, с.129]. Звичайно, не міг обійти увагою Леонід Тимофійович знамениту фортецю – перлину міста. «Картина природного середньовічного феодального замку» [2, с.130] зацікавила його, як і ландшафти усього містечка. Ці враження були настільки сильними, що Л. Білецький від відкриття «живого середньовічного міста зі всіма його найхарактернішими ознаками» переконався у правильності вибору місця для заснування українського університету, як він пише, «на Українській провінції». Проте слово «провінція» у його спогадах не набуває негативних конотацій – навпаки, майбутній приват-доцент і керівник вишу вважає, що Кам'янець якраз через віддаленість від столиці зберіг свою самостійність – «що самостійність Кам'янець якраз заховав. Свідком є його власне обличчя і його власне життя» [2, с.131]. Автор споминів висловлює переконливу думку про мудрість рішення щодо організації українського вишу саме тут. Він апелює до європейського досвіду, зокрема німецького, італійського, коли невеличкі міста ставали осередками науки й культури. Щодо Кам'янця, то Леонід Тимофійович справедливо зауважує кілька причин для цього: самостійність як «плекання своїх культурних цінностей, самостійного перетворення західноєвропейської культури» [2, с.131], помежів'я культур – польської, румунської і з необхідністю не лише їх вивчати, а й їм протистояти, щоб зберегти національну специфіку. Також варто нагадати думку Л. Білецького про те, що і «громадянство м[іста] Кам'янця було справжнім творцем майбутнього університету, його найщирішим батьком» [2, с.135]. Отож висновок ученого і виважений, і прогностичний: «...колишня фізична фортеця на моїх очах мала у недалекому майбутньому перетворитися на фортецю духову і стати опорою на захист українських культурно-національних, а тим самим і політичних змагань» [2, с.131-132].

Загальновідомо, що ідея університету як освітньої території, як «Universitas magistrorum et scholarum» (спільноти викладачів і студентів) сягає XII-XIII століть і змінює інтелектуальне, культурне, політичне, соціальне обличчя Європи. Університет стає втіленням крилатого виразу Френсіса Бекона «Scientia Potentia Est» (знання є сила). Німецький філософ Вільгельм фон Гумбольдт зауважував, що ця установа виконує дві основоположні функції: соціальну (забезпечення громадянської свободи, збереження й відтворення публічної відкритості національного життя) та наукову (забезпечення раціонального знання). А органічне поєднання цих двох функцій дає вагомий результат – забезпечення людських прав і гро-

мадянського виховання для нової національної держави (нової, тобто буржуазної) [5, с.34]. Учений-філософ був переконаний, що завдання школи – поширення знань, завдання університету – пошук знань.

Про роль університету в українських реаліях, часто драматичних, влучно сказав Д.Чижевський: «Висока школа *утворює певну традицію наукової праці*, виховує певні кола до наукового думання, *утримує традиції духовного життя народу*» [8, с.126].

Саме Кам'янець-Подільський університет у час національно-визвольних змагань за гетьманату стає тим національним проектом, який був зорієнтований на націю та державу. Л. Білецький чудово усвідомлює необхідність підготовки нових кадрів, їхню важливість у процесах відродження національних інституцій. Тут збігається кілька чинників, які, безперечно, і визначили рішення науковця їхати до Кам'янця. По-перше, це навчання в університеті святого Володимира. Ця міцна база дозволила йому успішно завершити університетські студії у 1913 році, а відмінні знання проклали дорогу до магістратури, яку майбутній організатор української освіти закінчив у 1918 році. По-друге, він паралельно реалізовує свою мрію про розбудову національної школи, у 1917-1918 роках працюючи як організатор українського вчителства, здобуваючи неоціненний досвід у Генеральному секретаріаті освіти, Міністерстві освіти, займаючись реорганізацією шкільних округів, організацією вчителства у Всеукраїнську вчительську спілку. Це також час спілкування з такими знаковими постатями, як Софія Русова, Микола Зеров, Євген Чикаленко, Микола Василенко, Панас Саксаганський, Степан Гаєвський, Олександр Дорошкевич, Андрій Ніковський, Дмитро Дорошенко. Вони – цвіт української тогочасної еліти.

Серед них є непересічні й яскраві особистості, які в майбутньому об'єднає Кам'янець-Подільський державний український університет. У ньому в 1920 році Софія Русова викладала педагогіку, у цьому ж році С. Гаєвський – московську мову та літературу, а Д. Дорошенко у 1919 році обраний на посаду приват-доцента для викладання курсу історіографії XIX століття. Їх згуртувала українська ідея, інспірована національно-визвольними змаганнями 20-х років XX століття. Водночас у першій частині споминів Л. Білецький щиро зізнається, що «до українського руху стояв близько, хоч активної участі в ньому не брав» [2, с.26]. Так само його мало хвилювали питання політичні, адже він позиціонує себе як культурник, котрого насамперед цікавлять літературно-критичні та педагогічні теми, зокрема міркування про завдання поезії, літературно-наукової критики, роль літератури в школі. Знайомством із культурним українським питанням Л. Білецький завдячує Володимирові Ковалю, студентві політехніки, з яким доля звела його у 1909 році. Наступний етап – поховання Б. Грінченка та М. Лисенка, на яких прозвучали промови, котрі захопили Л. Білецького своєю україноцентричністю. Далі – конкретна культурна праця в українському клубі, літературно-науковому віснику, Раді – все це знайомило його з українським громадським і літературним життям. А найбільший вплив на майбутнього вченого («цілковито розкрились мої очі») справили праці М. Драгоманова, зокрема «Историческая Польша и великорусская демократия» (1881), «Чудацькі думки про українську національ-

ну справу» (1891), «Шевченко, українофіли і соціалізм» (1879) та інші. Під впливом їх ідей він «...вперше викристалізував собі погляд на українське питання», хоча, як і М. Драгоманов, уважав, що воно повинно вирішуватися «лише в рамках загальноросійських». Учений образно порівнює свою участь в українській національній і державній справі із військовим обов'язком («Коли почалася робота на українському національному ґрунті, до цієї праці як жовнір, зголосився і я» [2, с.84]).

Таким обов'язком стала для Л. Білецького організаційна праця щодо створення Кам'янець-Подільського державного українського університету. Він розумів, що для успішного виконання цього завдання необхідно залучити талановитих викладачів і студентів, значний фінансовий ресурс та, як модно сьогодні говорити, ефективний менеджмент. Усім цим і займався учений, дбаючи про мобілізацію інтелектуальних, фінансових, управлінських ресурсів, незважаючи на складний час.

На особливу увагу заслуговує викладацька діяльність Леоніда Тимофійовича. Вчений працював на слов'яно-українському відділі, викладав історію стародавньої української літератури, українську народну поезію. Незважаючи на те, що адміністративна та організаційна робота займала левову частку часу, він активно пропагував українську літературу. Скажімо, на першому засіданні Наукового товариства університету оголосив доповідь «Про початок історії українського письменства», ініціював до шевченківських днів урочистості, виступивши на них із доповідями – про переклад Т. Шевченком Біблії, а також про текст поета у виданнях його творів. Розуміючи необхідність підручників і посібників для викладання, він разом із О. Дорошкевичем уклав й опублікував «Хрестоматію з української літератури», ч.2, одноосібно видав брошуру «Народність чи націоналізм в творах Шевченка», курс лекцій з народної поезії. У стінах цього вишу вчений напрацював своєрідний кодекс викладача літератури: чітке розкриття теми лекції, зосередження уваги на художніх явищах як самоцінних, цікавий виклад, наукова ерудиція лектора, знання наукової літератури з предмету, темперамент у спілкуванні з аудиторією. Ці характеристики впливають із аналізу – критичного – пробних лекцій В. Бірчака [2, с.185].

Також заслуговує на високу оцінку громадянська позиція Л. Білецького-організатора освітнього процесу: незважаючи на вкрай несприятливі обставини (у місті лише в 1919 році влада змінювалася 4 рази), він, як і його однодумці, були переконані, що виклади в університеті не могли перериватися ні на хвилину, «академічне життя мусить іти нормально» [2, с.148]. Підсумовуючи кам'янецький період біографії Л. Білецького, професор О. Завальнюк цілком слушно зауважує: цей час «...сповнений великою корисною працею в царині підготовки молодой української інтелігенції. У місті над Смотричем він відбувся як вузівський педагог, керівник історико-філологічного факультету, друга після ректора особа в адміністративному управлінні університету. Великі зусилля покладено у справу української середньої освіти і поширення науково-популярних знань серед жителів Кам'янця-Подільського. Як здібний редактор україномовної, патріотичної преси, Л.Т. Білецький достукався до серця і розуму багатьох подолян, які намагалися збагнути суть революційних подій, значення україн-

ського відродження» [4, с.176-177]. Не можна не погодитися і з висновком дослідника про те, що частина наукових напрацювань кам'янецького періоду стала стартовим майданчиком для Леоніда Тимофійовича у подальшій науковій праці за кордоном [4, с.177]. Проте варто звернути увагу на те, як формувався учений, хто був його університетським учителем. Крім наукових здібностей, велику роль відіграв філологічний семінар В. Перетца, професора університету святого Володимира. У некролозі по смерті свого наставника Л. Білецький зазначав, що одним із його науково-організаційних і педагогічних здобутків було заснування у 1907 році семінару «російської філології», який проіснував вісім років. Із нього вийшло більше, ніж 30 молодих дослідників, що стали ученими-українознавцями, серед яких І. Огієнко, Є. Тимченко, В. Адріанова-Перетц, О. Назаревський, Т. Сушицький, С. Щеглова, О. Грузинський, В. Багрій, Є. Рихлік, С. Гасвський, М. Драй-Хмара, М. Отроковський, П. Филипович, Л. Білецький, Б. Якубський, С. Савченко, О. Дорошкевич і багато інших. Для Л. Білецького значення цього семінару настільки важливе, що в закінченні пам'ятного слова про свого наставника він знову згадує про ці зібрання інтелектуалів, організовані видатним ученим, педагогом, «корманічем»: «Це була справжня лабораторія, де утворювано глибокі підвалини наукового дослідження літературних творів і мови» [1, с.235]. Молоді учні, зокрема Л. Білецький, здійснювали під керівництвом В. Перетца щорічні екскурсії архівних центрів Росії, опрацьовували рукописний архівний матеріал із історії літератури та мови, який надалі перетворювався на поважні наукові студії. Отож для Л. Білецького В. Перетц – «видатний учений, передусім – україніст і не менше видатний учений – педагог, талановитий учитель і корманіч для молодих учених і незамінний виховник цілого ряду дослідників із історії української літератури й мови» [1, с.236]. Семінар В. Перетца набув широкої популярності, його часто відвідували вчені з інших міст України й Росії, що, безумовно, зацікавлювало його учасників, як і дружня атмосфера, яка панувала під час засідань. І все це завдяки високо обдарованій і натхненній постаті В. Перетца. Тож не дивно, що молоді вчені «ходили на засідання ці з побожністю».

Важливо зазначити, що у некролозі Л. Білецький уперше узагальнює наукові здобутки свого вчителя: за 44 роки невтомної праці – близько триста наукових студій, більша половина з яких присвячена українській культурі й літературі. Серед них найпомітніші – про «Слово о полку Ігоревім» (1926), «праця такої високої наукової кваліфікації, що на довгі часи займе одне з найвидатніших місць в історії дослідження цього твору»; про український театр (студії про «Наталку-Полтавку» та «Москаля-Чарівника» І. Котляревського, про вертеп і ляльковий театр, рецензії на праці означеної тематики); більше двадцяти статей і монографій про давню українську лірику. Особливо Л. Білецький відзначає такі синтетичні праці, як загальний огляд історії української літератури київської доби: «Изъ лекцій по історії древнерусской литературы», котра витримала два видання (1912, 1913), а також з методології історії літератури. Зокрема це праця українською мовою «Найближчі завдання вивчення історії української літератури». А літографований курс «Изъ лекцій по методології історії русск. литературы» мав аж три видання – 1912, 1914 – видання розширене майже втриє, 1922 – скорочене видання під назвою «Краткий очерк методоло-

гии истории русской литературы». Промовистим є той факт, про який згадує Л. Білецький: «Ця праця цікава тим, що її переклали були студенти Кам'янецького університету на українську мову, як підсобну до моїх лекцій із методології історії української літератури. ... Всі ці праці є незамінні підручні курси для початкового вченого» [1, с.237].

Наукові контакти Л. Білецького та В. Перетца, учня й наставника, виявляють кілька посутніх моментів, які актуалізовані у нашу сучасність.

По-перше, це формування потужної когорти науковців, які сповідують принципи і прийоми філологічної школи – методології, котра зосереджена на дослідженні мистецьких артефактів як самоцінних. Серед учасників семінару В. Перетца, крім Л. Білецького, І. Огієнко, С. Гаєвський, М. Драй-Хмара – організатори навчального процесу й лектори Кам'янець-Подільського державного українського університету. Вони втілювали у своїй науковій та викладацькій діяльності політично незаангажований підхід до вивчення української літератури і мови, який відродився в українській філологічній науці в 90-х роках ХХ століття.

По-друге, сам Л. Білецький, продовжуючи напрацювання свого вчителя, здійснює текстологічні дослідження, використовує принципи цілісного аналізу творів української літератури як ХІХ, так і ХХ століття, формується як шевченкознавець.

По-третє, Л. Білецький послідовно називає В. Перетца дослідником історії української літератури, бо з перших вуст знав позицію свого наукового наставника щодо українськості давніх книжних пам'яток. До речі, і в спогадах Леонід Тимофійович іменує свого наставника як «українця по духу і по тій праці, яку він дав українській науці» [2, с.156]. Цей погляд сьогодні особливо важливий, бо, скажімо, держава-агресор постійно перекручує факти історико-літературні, культурні – одне зі свідчень: російська версія Вікіпедії, на сторінках якої В. Перетц – «русский и советский филолог, историк литературы, педагог». Натомість вітчизняні вчені остаточно ствердили роль і місце В. Перетца у розвитку українського літературознавства, в організації українського наукового життя перших десятиліть ХХ століття [6]. До речі, хоча семінарий, започаткований В. Перетцем, «виріс» із курсів, які він читав, – «Історія російської літератури» і «Вступ в історію російської літератури (методологія, джерела, історія вивчення)», його україноцентричність об'єктивно доведена згаданим А. Шаповалом [6].

По-четверте, ці контакти поєднують і в нашій сучасності два університети – Кам'янець-Подільський імені Івана Огієнка та Київський імені Тараса Шевченка саме через співпрацю у філологічному семінарі. Цей семінар відроджений у 1990-х роках професором Михайлом Наєнком, і в ньому брали участь викладачі Кам'янець-Подільського університету зокрема. Отож традиції як В. Перетца, так і Л. Білецького продовжують успішно втілюватися в наукові напрацювання і викладацьку практику обох вишів.

Наукова спадщина Л. Білецького надзвичайно цікава та різноманітна, проте її можна класифікувати за кількома напрямками: історія української літератури, шевченкознавство, теорія та історія критики. Свій шлях у науку він розпочав із першої опублікованої у 1914 році літературознавчої розвідки – «До літературної історії Повісті про Меркурія Смоленського». Серед найвагоміших здобутків ученого такі праці, як «Перспективи літературно-

наукової критики» (1924), «Основи літературно-наукової критики» (1927), перший том «Історії української літератури» (1947), «Три силуетки: Марко Вовчок, Ольга Кобилянська, Леся Українка» (1951), «Руська правда й історія її тексту» (написана 1930, опублікована 1993, у ній учений оцінював «Руську правду» не тільки як пам'ятку правової літератури, а й як одне з найвидатніших явищ української культури та стародавнього письменства).

Низка праць Л. Білецького присвячена історико-літературним проблемам від найдавніших до найновіших часів. У поле зору дослідника потрапляє «Слово о полку Ігоревім», творчість Т. Шевченка, І. Франка, М. Коцюбинського. З сучасників його цікавили В. Самійленко, М. Вороний, Олександр Олесь, П. Тичина, а також ті поети, які творили в діаспорі, зокрема, в празькому середовищі: Євген Маланюк, Олег Ольжич, Оксана Лятуринська та інші.

Як шевченкознавець Л. Білецький упорядкував і відредагував повне монументальне видання поетичної творчості Т. Шевченка – «Кобзар» у 4 томах (1952-1954) з детальним коментарем і окремими статтями-нарисами. Редагування виявилось у тому, що поетичні твори Кобзаря упорядковані не хронологічно, як раніше, а циклічно, за окремими групами текстів, відповідно до поетового душевного стану, в якому виявилася його велика творча сила; або відповідно до місця, де поет перебував і писав вірші. Постає Т. Шевченка найґрунтовніше осмислено крізь його творчі оригінальні пошуки й здобутки. Загалом Шевченкіана вченого налічує понад 30 науково-критичних статей про життя і творчість українського генія.

У царині теорії літератури Л. Білецький здійснив вдалу спробу систематизації принципів цілісного, методологічно обґрунтованого аналізу художніх творів і літературного процесу загалом. Альфа й омега його досліджень – принципи філологічної школи, доповнені методологічними парадигмами шкіл культурно-історичної, порівняльно-міфологічної, поетико-психологічної. Одним із головних чинників формування й становлення дослідницької філологічної позиції Л. Білецького була психоаналітична теорія О. Потебні.

Висновки. Досить ґрунтовно окремі аспекти наукового доробку Л. Білецького охарактеризували М. Ільницький, С. Хороб, М. Наєнко. Водночас і сьогодні є певні лакуни, пов'язані зі складанням якнайповнішої бібліографії праць ученого, з'ясування його теоретико-літературних поглядів і методологічних підходів.

Список використаних джерел і літератури:

1. Білецький Л. Володимир Перетц: некролог. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. Львів, 1937. Т. 155. С. 234-238.
2. Білецький Л.Т. Мої спомини (1917-1926). Кам'янець-Подільський: «Медобори-2006», 2013. 239 с.
3. Гадюк Р.В. До історії кафедри української літератури та компаративістики: науково-методична діяльність Л.Т. Білецького. *Збірник наукових праць студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. Вип. X. С. 141-142.
4. Завальнюк О.М. Історія Кам'янець-Подільського державного українського університету в іменах (1918-1921). Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2006. 632 с.

5. Ідея Університету. Антологія / упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська. Львів: Літопис, 2002. 304 с.
6. Шаповал А. Володимир Миколайович Перетц як вчений-українознавець, дослідник рукописної та книжкової спадщини у світлі епістолярних джерел. Київ: Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського, 2020. 596 с.
7. Чеканська О.А. Цінність психолого-педагогічних поглядів Л.Т. Білецького у Кам'янець-Подільському державному українському університеті (1918-1920 рр.). *Проблеми сучасної психології*: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. 2010. Вип. 10. С. 792.
8. Чижевський Д. Значення Харківського університету в українському духовному житті. *Філософські твори у чотирьох томах*. Київ: Смолоскип, 2005. Т. 2. 264 с.

References:

1. Biletskyi, L. (1937). Volodymyr Peretts: nekrolog, *Zapysky Naukovogo tovarystva imeni Shevchenka*. Lviv. T. 155. S. 234-238. [in Ukrainian].
2. Biletskyi, L.T. (2013) Moi spomyny (1917-1926). Kam'ianets-Podilskiy: Medobory-2006. 239 s. [in Ukrainian].
3. Hadiuk, R.V. (2016). Do istorii kafedry ukrainskoi literatury ta komparativistyky: naukovo-metodychna diialnist L.T. Biletskoho. *Zbirnyk naukovykh prats studentiv ta mahistrantiv Kam'ianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka*. Kam'ianets-Podilskiy: Kam'ianets-Podilskiyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka, Vyp. X. S. 141-142. [in Ukrainian].
4. Zavalniuk, O.M. (2006). Istoriia Kam'ianets-Podilskoho derzhavnoho universytetu v imenakh (1918-1921). Kam'ianets-Podilskiy: Abetka-NOVA. 632 s. [in Ukrainian].
5. Ideia Universytetu. (2002). Antolohiia / uporiad.: M. Zubrytska, N. Babalyk, Z. Rybchynska. Lviv: Litopys. 304 s. [in Ukrainian].
6. Shapoval, A. (2020). Volodymyr Mykolaiovych Peretts yak vchenyi-ukrainoznavets, doslidnyk rukopysnoi ta knyzhkovoї spadshchyny u svitli epistoliamykh dzhерel. Kyiv: Natsionalna biblioteka im. V.I. Vernadskoho. 596 s. [in Ukrainian].
7. Chekanska, O.A. (2010). Tsinnist psykholoho-pedahohichnykh pohliadiv L.T. Biletskoho u Kam'ianets-Podilskomu derzhavnomu universyteti (1918-1920 rr.). *Problemy suchasnoi psykholohii*: Zbirnyk naukovykh prats Kam'ianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka, Instytutu psykholohii im. H.S. Kostiuka APN Ukrainy. Vyp. 10. S. 192-198. [in Ukrainian].
8. Chyzhevskiy, D. (2005). Znachennia Kharkivskoho universytetu v ukrainskomu dukhovnomu zhytti. *Filosovskii tvory u chotyrokh tomakh*. Kyiv: Smoloskyp. T. 2. 264 s. [in Ukrainian].

Nina Bernadska

LEONID BILETSKYI AND KAMIANETS-PODILSKYI STATE UKRAINIAN UNIVERSITY. TO THE 140TH ANNIVERSARY OF THE SCIENTIST AND ORGANIZER OF EDUCATION

The article summarizes the role of the famous literary critic, organizer of science and educational process, public and political figure Leonid Timofiyovych Biletskyi (1882-1955) in the formation of the Kamianets-Podilskiy State Ukrainian University, where he worked as a private associate professor and also served as dean of the Faculty of History and Philology, vice-rector of this university during

1918-1920s. The source of information was mainly his memoirs, which were published only in 2013 – L. Biletskyi «My Memories (1917-1926)». The formation of the Ukrainian-centric position of this scientist, his active participation in the revival of the national school as an invaluable experience for further organizational work on the creation of the Kamianets-Podilskyi State Ukrainian University are analyzed. Attention is paid to the formation of L. Biletskyi as a scientist under the influence of scientific ideas and activities of V. Peretz, in particular, the philological seminar organized by him at the University of St. Volodymyr. The significance of this gathering of intellectuals was that it produced a whole constellation of famous Ukrainian cultural figures, among whom, in addition to L. Biletskyi, I. Ohienko, S. Gaevskyi, M. Dry-Khmara. The Kamianets pages of L. Biletskyi's biography are outlined as a starting point for his further scientific and educational work. In particular, it refers to such organizational measures as the involvement of talented teachers and students, the teaching work of a scientist, the promotion of Ukrainian literature, the publication of textbooks and teaching aids. Also, the vectors of scientific activity of the scientist – a historian of Ukrainian literature, a Shevchenko expert, a theorist of literature – are characterized in general terms.

Key words: Leonid Biletskyi, his scientific and educational and organizational work, Kamianets-Podilskyi State Ukrainian University as a national project.

Отримано: 10.11.2022 р.

УДК 82.0

DOI: 10.32626/2309-7086.2022-19.89-99

Олександр Волковинський

ORCID 0000-0002-0490-9743

*доктор філологічних наук, професор
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

Сергій Гнатенко

ORCID 0000-0002-9904-1341

*аспірант
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

ВИНИКНЕННЯ І ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ «АРХІТЕКТОНІКА» В ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОМУ І НАУКОВОМУ АСПЕКТАХ

У статті розглядаються основні моменти в еволюції поняття «архітектоніка» від передумов і моменту формування до сучасності. Сьогодні архітектоніку доречно визначати як впорядковану загальну цілісність тексту і твору шляхом гармонійного співвіднесення усіх змістовно-формальних елементів.

Ключові слова: архітектоніка, композиція, мистецтво, стиль, структура, твір, текст, форма, цілісність.

Постановка проблеми. Підґрунтя для виникнення поняття архітектоніка було сформоване ще в епоху грецької античності. Особливої вартості для формування загальних уявлень про системність, впорядкованість і